

HÍREK

BESZÁMOLÓ AZ ÓKORTUDOMÁNYI TÁRSASÁG 2001/2002. ÉVI TEVÉKENYSÉGÉRŐL

Az Ókortudományi Társaság fennállásának negyvennegyedik évében is folytatta megszokott tevékenységét. A korábbi gyakorlatnak megfelelően Társaságunk tevékenységének középpontjában a budapesti felolvasóülések álltak. A legutóbbi közgyűlés óta nyolc alkalommal tartottunk rendes felolvasóülést, amelyeken a következő előadások hangoztak el:

2001. október 26-án *Várady Jenő*: Fejezetek az ókori Egyiptom csillagásztörténetéből; *Uhrmann Iván*: Szent István király és az antik műveltség.

2001. november 16-án *Jean Bouffartigue*: Le bestiaire d'Eschyle; *Dér Katalin*: A tudás Vergilius *Georgicájának* IV. könyvében.

2001. december 14-én *Schreiber Gábor*: Temetkezések az ókori Thébában; *Németh Béla*: Nemzedékváltás az aranykori római irodalomban.

2002. január 18-án *Fehér Bence*: Sallustius prózaritmusa; *Takács László*: Egy félmondat a zsarnokságról (Egy Cornutus-idézet nyomában).

2002. február 15-én *Németh György*: A cataloniai feliratok corpora; *Adamik Béla*: A *Latium* helynév eredete.

2002. március 22-én *Gelenczey-Mihály Alirán*: Király és tyrannos. Az abszolút hatalom problémája a klasszikus görög politikai gondolkodásban; *Bárány István*: A Prométheus-mítosz a *Prótagorasban*.

2002. április 19-én *Hegyi Dolores*: Kandaulas; *Dezső Csaba*: Tiltott és támogatott vallások a IX. század végi Kasmirban.

2002. június 7-én *Várady László*: A pártpolitikai ambivalencia egyik kuriozitása a klasszikus kori Athénben.

A legutóbbi közgyűlés óta Társaságunkban rendkívüli felolvasóüléseken a következő előadások hangoztak el:

2001. szeptember 7-én: *Marcia L. Colish* (a Yale Egyetem professzora, a Medieval Academy of America elnöke): Resonances of Stoicism in Medieval Thought.

2001. november 16-án: *Jean Bouffartigue*: L'édit de l'empereur Julien visant à écarter les chrétiens de l'enseignement et ses divers interprétations antiques.

2002. április 4-én *David Sedley* (Cambridge University): A Socratic Interpretation of Plato's Theaetetus.

2002. április 5-én: *Vayos Liapis* (University of Cyprus, Nicosia): Euripides Lost, Euripides Regained. A Fragment from The Lost *Rhesos*.

2002. április 26-án *Patricia Curd* (Purdue University, West Lafayette): The Role of Nous in Anaxagoras.

Társaságunk Debreceni Szakosztályának szervezésében a következő rendezvényekre került sor:

2001. szeptember 10—12. Piliscsaba — Debrecen: Caesar és a caesarismus kérdése c. konferencia, amelyen időrendben a következő előadások hangzottak el:

P. Martin: Ou en est le problème de la royauté de César? Mise au point sur la question.

M. Sordi: Dittatura perpetua e regnum: la monarchia cesariana e il suo modello.

M. Ducos: La clémence de César.

Ch. Guittard: Etrusca disciplina et regnum: actualité des signes relatifs au pouvoir royal à la fin de la République.

I. Tar: Caesar in Ciceros Korrespondenz.

T. Adamik: Caesar als Literaturkritiker.

G. Urso: Cesare e l'ideologia della conquista: la Britannia.

A. Heinrichs: Überlegungen zur Meuterei von Vesontio.

T. Gesztelyi: Die Künste im Dienst der Monarchie.

L. Bessone: *Consulem ipse se fecit* (Flor. 2, 13, 21). Considerazioni sul secondo consolato di Cesare.

J. M. Alonso-Nuñez: Bellum Hispaniense.

Gy. Németh: Caesar überschreitet den Rubico.

P. Forisek: Caesar as military commander.

St. Grazzisi: Considerazioni intorno ai detti celebri di Cesare.

G. Milanese: L'environnement philosophique de César.

L. Nosarti: Quale Cesare in Lucano?

L. Takács: Caesars *De analogia* in der Neronischen Zeit.

M. Maróth: Monarchbild in der arabischen Übersetzung des Romans von Pseudo-Kallisthenes.

L. Havas: La monarchie et la translatio imperii au tournant du 1er millénaire apr. J.-Chr.

I. Madarász: Cesare come tiranno e il cesaricidio come tirannicidio nella letteratura del classicismo illuminato.

2001. október 11-én *Heinz Hofmann* (Tübingen): Die Leiden des jungen Aristaeus.

2002. március 20-án: *Volker Losemann* (Marburg): Kerényi und Altheim.

Társaságunk Szegedi Szakosztályának felolvasó ülésein a következő előadások hangzottak el:

2001. szeptember 24-én *Th. Köves-Zulauf:* Apollo isten csókja.

2001. november 27-én *Christine Ratkowsch:* Der Neoplatonismus in der späteren Kaiserzeit.

2001. december 10-én *Theodor Heinze:* Die Medea-Gestalt bei Ovid und Seneca.

2002. április 9-én *Francesco Sorza Barcellona:* La Hagiografia Donatista.

Az V. Magyar Ókortudományi Konferenciát a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Karának Ókortudományi Intézete rendezte meg Piliscsabán 2002. május 23—25-e között. (Itt jegyzem meg, hogy a következő konferenciát az ELTE Ókortudományi Intézete szervezi.) A konferencián két szekcióban a következő előadások hangzottak el:

Bolonyai Gábor: Prótagoras istenfelfogása.

Buzási Gábor: Proklos Timaios kommentárja.

Farkas Zoltán: Anaginóske polla.

Forisek Péter: Egy rendhagyó római győzelmi áldozat (Florus II 24).

Lőrincz Barnabás: Onomasticon provinciarum Europae Latinarum (Kutatási beszámoló).

Kovács Péter: Hasta — summa imperii.

Hajdu Péter: Szivárvány.

- Nagy Levente*: Kísértetek és kísértethit a kora császárkori történetírásban.
- Nagy Árpád Miklós*: A kígyólábú, kakasfejű istenalak. Két kommentár a császárkori varázsgemmák és a zsidó vallás kapcsolatához.
- Pudleiner G. Dolores*: Izsák és a peszahi bárány.
- Fröhlich Ida*: Bibliai történetírás.
- Köszeghy Miklós*: Héber nyelvű feliratok és Izrael története.
- Kocsisné Cizy Katalin*: Kronológiai problémák Iulianos Apostata neveltetésével kapcsolatban.
- Patay-Horváth András*: Gondolatok Pausanias olvasása közben.
- Gelenczey-Mihály Alirán*: A költő és a türannosz.
- Németh György*: A hazudozó Xenophón.
- Bélyácz Katalin*: A salamisai csata korinthusi emlékművei.
- Ósz Ferenc*: Kleomenés — a negatív hagyomány ereje.
- Horváth László*: A király „szemei”.
- Darab Ágnes*: Pliniusi novellák.
- Havas László*: A Szent István-i Intelmek szövegkritikájához és forrásához.
- Tar Iboyla*: Reális és virtuális tárgyi környezet a császárkor első századának irodalmában.
- Takács László*: Nero költői tevékenységének kronológiája.
- Adamik Béla*: Az indoeurópai őshaza keltezése.
- Kiss Sándor*: A grammatika eszméjének változásai a latin nyelvleírasi hagyományban.
- Mayer Gyula*: Nyelv és történelem egy római felirat tükrében.
- Adamik Tamás*: A Furfo-i felirat (CIL IX 3513) értelmezése.
- Ritoók Zsigmond*: Két költemény az Anthologia Latinából.
- Borzák István*: A bibliai Paradicsomtól Mozart Páztorkirályáig.
- Bolyki János*: Etika János evangéliumában.
- Szepessy Tibor*: Mitikus és történeti idő Apollónios Rhodiosnál és Vergiliusnál.
- Maróth Miklós*: Aristotelés intelmei.
- Tóth Péter*: Filozófusok és szentek. Egy kései keresztény apológia a kopt hagyományban.
- Bugár M. István*: Szó és kép mint alternatív teológiai közegek a korai kereszténységben.
- Mezei Mónika*: Az antik irodalom hatása Tours-i Szent Gergely *Historia Francorum* című művében.
- Nemerkényi Előd*: Latin klasszikusok középkori könyvtárakban: Magyarország a 11. században.
- Domány Judit*: Theokritos Hylas-idillje.
- Schiller Vera*: Áldozatul felajánlott királylányok mítoszok a görög mitológiában: Erechtheidák — Iphigeneia — Ariadné.
- Várady Jenő*: A Hórusz-táblák és Sed-sztélék szimbolikájának eredete és csillagászati vonatkozásai.
- Fleis Rita*: Szótárak kezelhetőségével kapcsolatos tapasztalatok.
- Rihmer Zoltán*: „Orthographiae ratio”. A latin helyesírás fogalma és helye a tudományok rendszerében.
- Szőke Ágnes*: A latin szavak magyarosodásának tendenciái.
- Havas Lászlóné*: A latinoktatás helyzete Európában az Unio Latina konferencia alapján.
- Frenyó Zoltán*: Szent Ágoston hermeneutikája és az európai kultúra szelleme.
- Szekeres Csilla*: Cicero és az epikureus fizika.
- Tüske László*: A poétika arabul.

2. Az Ókortudományi Társaság jelentős feladata az ókortudomány eredményeinek és az ókor irodalmi alkotásainak közzététele, illetve a közzététel támogatása. A Magyar Ókortudományi Társaság két reprezentatív folyóirata az *Antik Tanulmányok* és az *Acta Antiqua*. Mindkét folyóirat időben megjelent, ezért méltán dicséret illeti a két folyóirat felelős szerkesztőjét, Borzák Istvánt, Harmatta Jánost, Ritoók Zsigmondot és Németh Györgyöt.

Ami a magyar ókortudomány két élő sorozatát, az *Apollo Könyvtárt* és az *Auctores Latinit* illeti, az *Apollo Könyvtárral* kapcsolatban érdemes megemlíteni, hogy az elsősorban megfelelő színvonalú doktori

értekezéseket közzétevő sorozat kötetei évente 10 ív terjedelemben jelennek meg az Argumentum Kiadónál. 2002-ben a 23. kötet, Hajdu Péter: *Claudius Claudianus eposzai* c. műve látott napvilágot.

Már nem ilyen fényesek a kilátások az *Auctores Latini* egyetemi tankönyvsorozatunk esetében. E fontos sorozatból 24 kötet elkészült ugyan, azonban az elfogyott kötetek újranyomására a Nemzeti Tankönyvkiadó nem vagy csak nehezen vállalkozik. De hogy nem teljesen reménytelen a helyzet, talán arra következtethetünk abból a tényből, hogy a Catullus-kötetnek 2000-ben már 3. kiadását jelentette meg a Nemzeti Tankönyvkiadó, Vergilius *Aeneis*ének pedig második, javított kiadását 2001-ben. A továbbiakban a legfontosabb feladat lenne a három *Horatius-kötet* megjelentetése, tudniillik a legterjedelmesebb szövegmenyiséggel Horatius szerepel az egyetemi tananyagban, ezért a példányok hiánya akadályozza a kellő színvonalú Horatius-olvasást. E kötet érdekében már hónapok óta tárgyalok a Nemzeti Tankönyvkiadó *Universitas* szerkesztőségével, s a főszerkesztő minden alkalommal pozitív ígéretet tesz, de ezek az ígéretek mindmáig csak ígéretnek maradtak. Talán nyomást gyakorolhatnánk a Nemzeti Tankönyvkiadóra, ha mindazok az egyetemek, amelyeken latin szakos képzés folyik (a budapesti, a debreceni, a szegedi, a pécsi és a Pázmány Péter Katolikus Egyetem) nyomtatékosan jeleznék a Kiadónak, hogy a Horatius-kötetek hiánya komoly gondokat okoz az egyetemi oktatásban.

Az *Auctores Latini* sorozattal kapcsolatban még két problémára szeretném felhívni a figyelmet. Az egyik az, hogy egyes kötetei, főleg azok, amelyek válogatásokat tartalmaznak az adott szerzők műveiből, az átlagnál gyengébb színvonalúak, akár a feldolgozás minősége, akár a válogatás vitathatósága miatt. Példaképpen két kötetet említek meg: az egyik a *Livius*-kötet, a másik pedig az *Ovidius*-kötet. E köteteket utánnomlás esetén alaposan át kellene dolgozni, különös figyelmet fordítva mind a tudományos pontosságra, mind a pedagógiai célnak megfelelő válogatásra. A másik probléma pedig az, hogy folytatni kellene a sorozatot, mégpedig olyan témakörökkel, amelyeket a korábbi válogatás nem vett figyelembe, például egy olyan kötettel, amely ezüst kori és késő császárkori szövegeket tartalmazna stb.

Az Ókortudományi Társaság nemcsak az említett kiadványok gondozásával segíti elő a magyar ókortudomány fejlődését, hanem ösztöndíjak odaítélésével is. Így 2002-ben két fiatal tagtársunknak teszi lehetővé — a Maróth-alapítvány támogatásával —, hogy két hetet kutatással tölthessen Vandoeuvres-ben a Fondation Hardtnál. Szintén az ókortudomány segítésének szándéka vezette az Ókortudományi Társaságot, amikor anyagilag támogatta az V. Magyar Ókortudományi Konferenciát.

3. Az Ókortudományi Társaság — az Oktatási Minisztérium támogatásával — a 2002. évben is megrendezte országos, Ábel Jenőről elnevezett tanulmányi versenyt két kategóriában. A verseny első, iskolai fordulóján 89 iskolából (62 vidéki, 27 budapesti) 1268 tanuló vett részt, 790 fő a maior és 478 fő a minor kategóriában. A maiores versenyzők tétele: „Egy Szókratész-tanítvány a sok közül?”, a minorésé pedig: „Miért vonult ki a nép Rómából a Szent Hegyre Kr. e. 494-ben?” A szaktanárok 295 dolgozatot küldtek be az iskolákból, ebből 177-et a maior, 118-at a minor kategóriában.

A versenybizottság döntése alapján a döntőben 179 fő versenyezhetett 2002. április 20-án az ELTE-n. A maior kategória 103 versenyzője a „Hogyan válsztotta ki utódját Arisztotelész Iskolája élére?” c. tétellel, a 76 minores versenyző pedig „Menenius Agrippa híres meséje, mellyel megmentette Rómát” c. szöveggel tette próbára erejét.

A minores kategóriában 76 versenyző közül 35 főt soroltunk a legjobbak közé, így közülük kerültek ki az első fokú dícséretesek (31 fő) és a helyezettek (5 fő). Másod fokú dícséretben részesült további 18 fő.

A maiores kategóriában 103 versenyző közül 36 főt soroltunk a legjobbak közé és közülük kerültek ki az első fokú dícséretesek (31 fő) és a helyezettek (5 fő). Másod fokú dícséretben részesült további 32 fő. A versenyen minden első fokú dícséretben részesülő tanuló könyvjutalmat kapott, természetesen a helyezettek is, így összesen 71 főt díjaztunk. A könyvjutalmakhoz hozzájárult az Akadémiai, az Enciklopédia, az Athaeneum és a Typotex kiadó, akiknek ez úton is köszönetet mondunk. Hasonlóképpen köszönetet mondunk minden latintanárnak áldozatos munkájáért, különösen a tanulók felkészítéséért, valamint a verseny szervezőbizottságának, Rimócziné Hamar Mártának, Adamik Bélának, Tordai Évának és Mayer Gyulának a verseny sikeres lebonyolításáért.

Összegezőképpen megállapíthatjuk, hogy versenyünk több évtizedes hagyományaihoz méltó módon zajlott le, és remélhetőleg fontos szerepet tud betölteni a középiskolai latinoktatás fennmaradásában, amely döntő jelentőséggel bír a magyar ókortudomány utánpótlásának kinevelésében.

4. Az Ókortudományi Társaság ez évben is jutalmazta a legjobb tudományos teljesítményeket. A *Marót Károly-díjat* Kádár Zoltánnak, a *Lénárd Sándor-díjat* Takács Lászlónak, a *Kerényi Grácia-díjat* Mészáros Tamásnak, a *Faludi Szilárd-díjat* pedig a budapesti Balassi Bálint Nyolcévfolyamos Gimnázium két latintanárának, dr. Kiss Gábornénak és Kaszab Lászlónak ítélte oda.

Kádár Zoltán a magyar ókortudomány „nagy öreg”-jeinek egyike, azon nemzedék tagja, mely még a legszélesebb alapokról kiindulva folytatta kutatásait a legteljesebb interdiszciplinaritás szellemében anélkül, hogy ezt hangoztatta volna. Antik művészet, bizantinológia, az ókori tudománytörténet — ezen belül is különösképpen a zoológia — voltak azok a területek, ahol maradandót alkotott.

Dolgozott múzeumi területen (Nemzeti Múzeum régészeti osztály, Szépművészeti Múzeum könyvtára), pályájának leghosszabb szakasza azonban a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemhez kapcsolódott, ahol 1948—76-ig, nyugállományba vonulásáig oktatott és 1953-tól 1958-ig az Ókortörténeti Tanszék vezetője volt. 1991-től a bizantinológiai munkabizottság elnöki tisztét töltötte be.

Főbb munkái: *Die kleinasiatisch-syrischen Kulte zur Römerzeit in Ungarn* (ÉPRO 1962), *Survivals of Greek Zoological Illumination in Byzantine Manuscripts* 1978; *Antik Természettudomány* (Szabó Árpáddal), 1984. Töretlen munkakedvét mutatja Kádár Z.—Tóth A.: *Az egyszarvú és egyéb állatfajták Bizáncban* c., 2000-ben megjelent könyve. Eddigi tevékenységéért Ipolyi-díjban és Zsámboky-díjban részesült. Az Ókortudományi Társaság vezetősége, amikor további sok aktív tudományos munkásságban eltöltött évet kíván neki, ezennel Marót Károly-díjjal fejezi ki elismerését Kádár Zoltánnak életművéért.

Takács László csak nemrégiben kezdte oktatói pályáját. Évtizede sincs még, hogy első tanulmányai napvilágot láttak magyarul vagy idegen nyelveken, vagy hogy első előadásaira felfigyelt a közönség. Mára azonban nevét ismeri, és hovatovább nem csupán a szűkebb szakma, hiszen nem volt az ókortudománynak olyan rendezvénye, amelyen nem vett volna részt. Kutatásának középpontjában az ezüstkori irodalom áll. Éppen ennek a korszaknak kitartó búvárlása érlelte meg *A Nero-kor irodalmi élete* című nagyigényű és terjedelmes monográfiáját, mely több éves kutatómunka eredményeit összegezi. A kötet megjelenése a közeli jövőben várható, s aligha véletlen, hogy az idegen nyelvű publikálás már a magyar változat kiadása előtt szóba került. E jelentős művében egyfelől kitapinthatóvá teszi az egyes irodalmi csoportosulások jellegét és sajátosságait, másfelől a kevésbé és alig ismert szerzők portréját is felvázolja.

Eddigi munkásságán kívül elsősorban ezért az ígéretes monográfiáért ítéli oda az Ókortudományi Társaság a Lénárd-díjat *Takács Lászlónak*.

A 2002. évi Kerényi Grácia-díjat *Mészáros Tamás* nyerte Lysias-fordításaiért. Mészáros Tamás már több prózafordításával bizonyította kiemelkedően alapos nyelvi tudását, filológiai felkészültségét és egyéni hangú stílusát. A most elkészített Lysias-fordításaiban különösen jól sikerült ötvöznie a szellemes és könnyed hangvételt a filológusi pontossággal. Munkájának külön érdeme, hogy több esetben is a szövegproblémák eredeti értelmezésén alapul.

A legeredményesebb latintanár számára kiírt Faludi Szilárd-díjat az Ókortudományi Társaság ez évben a budapesti Balassi Bálint Nyolcévfolyamos Gimnázium két latintanárának, dr. Kiss Gábornénak és Kaszab Lászlónak ítélte oda. E díj odaítélésével Társaságunk egyrészt elismerését fejezi ki a Balassi Bálint Gimnáziumnak, amelyben a latin nyelvet kiváló körülmények között oktatják, másrészt dr. Kiss Gáborné latintanárnak, akinek tanítványa Mészáros Anikó a minores kategóriában első helyezést ért el, továbbá Kaszab Lászlónak, mert tanítványa, Benkes Enikő ez évben Arpinóban a nemzetközi *Cicero-verseny* 12 díja közül egy különdíjat elnyert. E díj értékének megítéléséhez érdemes megemlíteni, hogy 15 nemzet mintegy 600 versenyzője közül csak 12 kapott díjat, s a díjazottak öt nemzet versenyzőiből kerültek ki. A magyar versenyzők nagy nemzeteket is megelőztek, például az angolokat, a franciákat és a lengyeleket.

5. Az Ókortudományi Társaság tagjainak létszáma a tavalyi adatok alapján 445 fő. A Társaság évi tagdíja jelenleg diákoknak 500, mindenki másnak 1000 forint. Sajnos mint általában minden évben, ez évben sem kímélte a halál Társaságunkat.

Hosszú és eredményekben gazdag élet után hunyt el Szabó Árpád, az ókortudomány nagyhatású oktatója és világhírű művelője, a magyar és több külföldi akadémia tagja, aki mint tanár, nemzedékeket nevelt az ókortudomány szeretetére, tudósként pedig olyan műveket alkotott, amelyek maradandó értékei maradnak mind a magyar, mind a nemzetközi ókortudománynak.

Ötvenhetedik életévében távozott közülünk kollegánk és barátunk, *Bollók János*, aki 1970-től több mint 30 éven keresztül volt az ELTE Latin Tanszékének messzire kisugárzó tanáregyénisége, s akit pályája csúcán, az Ókortudományi Intézet igazgatójaként ragadott el a halál. Emlékét gondolatgazdag tanulmányai és veretes műfordításai ugyanúgy megőrzik, mint hálás tanítványai és kollegái.

Szintén távozott körünkből *Pintér László Emő* a Szentendrei Gimnázium latintanára, aki nemcsak oktatta tanítványait, hanem *Limes* című ókortudományi tárgyú folyóiratának szerkesztésébe is bevonta őket.

Végezetül kedves kötelességemnek teszek eleget, amikor köszönetet mondok a tisztikar meg a választmány tagjainak, megjelent tagtársainknak és mindazoknak, akik Társaságunk működését az elmúlt év folyamánt támogatták.

ADAMIK TAMÁS